

VENEMAA HÜBRIIDSÕDA GEORGIAS 2008. AASTAL

Riho Ühtegi

1. Mis on hübriidsõjapidamine?

2014. aasta märtsis leidsid Ukrainas aset sündmused, mis lõppesid Krimmi annekteerimisega Venemaa poolt. Venemaa demonstreeris seal uut tüüpi sõjapidamist, mille käigus kasutatakse lisaks sõjalisele võimele irregulaarseid sõjapidamisvõtteid ja vägivaltatuid vahendeid ning mida hakati peaaegu kohe kutsuma hübriidsõjapidamiseks.

Kui esmapilgul tundub see uue mõistena, siis päris nii see ei ole. Terminit „hübriidsõjapidamine“ kasutas esimest korda Frank Hoffman 2007. aastal Potomaci instituudi ettekandes „21. sajandi konflikt: hübriidsõdade esilekerkimine“, milles ta kirjeldas hübriidsõda ja -ohte järgmiselt:

Hübriidohud hõlmavad kõiksugu sõjapidamisviise, sealhulgas konventsionaalset võimet, irregulaarset taktikat ja formatsioone, terroriakte, nt valimatut vägivalda ja sundi, ning kriminaalset korratust. Hübriidsõda võivad pidada nii riigid kui ka erinevad valitsusvälised osalejad. Eriilmelist tegevust võivad korraldada mitu üksust või isegi üksainus üksus, kuid üldiselt käib selle operatiivne ja taktikaline juhtimine ning koordineerimine keskses lahinguruumis, et võimendada konflikti füüsilist ja psühholoogilist mõju. Sellist sünergiaat võidakse saavutada kõigil sõja tasanditel.¹

Laiemas plaanis jagatakse sõjapidamine kolmeks. Kõige enam seostatakse seda suurte sõjaliste operatsioonidega, mida kutsutakse klassikaliseks ehk konventsionaalseks sõjaks, kuna seda reguleeritakse erinevate konventsioonidega. Muu hulgas on kindlaks määratud sellises sõjalises konfliktis osalevate isikute – kombatantide – õigused ja kohustused. Reguleeritud sõjapidamisele vastandub irregulaarne sõjapidamine, mille puhul, nagu nimetuski ütleb, ei järgita sõjaõiguse põhimõtteid ja mida ei reguleeri rahvusvahelised kokkulepped. Siia alla kuuluvad väga erinevaid mõjutusvaldkonnad ja tegevus, mis

¹ Hoffman, Frank 2007. Conflict of the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, p. 8.

ei käi tavasõjapidamise juurde. Nende kasutamist võib ette tulla ka konventsionaalses sõjapidamises, kuid sel juhul ei ole need valdavad ja tihti liigitatakse hoopis terrorismiks või mässuliseks tegevuseks. Samas on viimaste aastakümnete konfliktid muutunud üha irregulaarsemaks, sest vähemalt ühte võitlevat poolt ei ole võimalik selgelt piiritleda riigina ning neis osalevad ebamäärase staatusega võitlejad, keda ei saa rahvusvahelise sõjaõiguse mõistes pidada kombatantideks. Rahu-, julgeoleku- ja stabiliseerimisoperatsioonid, mida viiakse läbi kolmandates riikides, et sealseid nõrku valitsusi toetada, kuuluvad küll pigem irregulaarse sõjapidamise valdkonda, kuid kuna sellised operatsioonid on tänapäeva vähese intensiivsusega konfliktides muutunud sedavõrd domineerivaks, käsitletakse neid siiski kolmanda sõjapidamise liigina. Ka neis operatsioonides ei saa järgida tavasõja põhimõtteid, mistõttu kehtestatakse iga operatsiooni jaoks eraldi jõukasutusreeglid.

Tihti paigutatakse hübriidsõda lihtsustatult suurte sõjaliste operatsioonide ning irregulaarse sõjapidamise piirimaile. Nn rohelised mehikesed, kellel nähakse Krimmi sündmustes põhirolli, on muutunud hübriidsõjapidamise sümboliteks. Samas, nagu nimestki näha, seisneb hübriidsõjapidamine sõjaliste vahendite kasutamises koos teiste mõjutusvahenditega. Need vahendid ei pruugi hoopiski olla konventsionaalsed ja kõik ei kuulu isegi irregulaarse sõjapidamise valdkonda, vaid lisavad sõjapidamisele täiesti uue mõõtme.

Hübriidsõja puhul ei piirduta sõjalise elemendi mõjutamisega, vaid tehakse seda ka teiste riigivõimu elementidega, mida on kokku neli (diplomaatia, info, sõjandus ja majandus) ning mille hulka mõnikord arvatakse veel kolm (rahandus, luure ja korrakaitse). Nii kombineeritakse teise riigi mõjutamiseks omavahel diplomaatiat, infooperatsioone, majanduslikku survet ja sõjaliste vahendite kasutamist ilma sõjaõiguse mõistes otse sõtta minemata.

Üldiselt eristatakse hübriidsõja puhul seitset sõjapidamise valdkonda. Need on varjatud, küber-, info- ja sõjalised operatsioonid (mitte ilmtingimata sõda ise), poliitiline ja majandustegevus ning diplomaatia. Nendega seonduvad veel teised mõjutusväljad, nagu näiteks õigussüsteemi ja opositsiooni kasutamine, mida saab siduda mis tahes hübriidsõja valdkonnaga.

Kuigi levinud arvamuse järgi rakendas Venemaa hübriidsõda esimest korda 2014. aastal Ukrainas, on selle artikli eesmärk vaadelda hübriidsõja võtmes 2008. aasta Venemaa ja Georgia konflikti. Augustisõjaks nimetatud relvakonfliktile eelnes (aga ka järgnes) terve rida samme, mida võib võrrelda 2014. aastast alates Ukrainas tehtuga. Nii enne kui ka pärast augustisõda korraldas Venemaa Georgia vastu tõsise diplomaatilise sõja koos sõjalise mõjutamise ja infooperatsioonidega, püüdes samal ajal Georgia majandust põhja lasta. Kuna 8. augustil 2008 ründas Georgia formaalselt osa omaenda

territooriumist, kasutas Venemaa seda asjaolu muljetavaldavalt ära ning lääneriikidel võttis mitu päeva aega, et jõuda ühisele arusaamisele Venemaa agressioonist Georgias. Samas peab igal sõjalisel tegevusel olema ajend, põhjus ja tingimused ning järgnevalt uuritaksegi neid hübriidsõja vaatenurgast.

2. Venemaa nägemus hübriidsõjapidamisest

Hübriidsõjapidamisele omane käitumine ja tegutsemispõhimõtted on kuulunud Venemaa „relvastusse“ juba ammu. Krimmi sündmustega võib võrrelda kasvõi meie enda kogemusi: 1924. aasta detsembrimässu ja 1939.–1940. aasta sündmusi, kui kasutati või taheti kasutada üsna sarnast stsenaariumi Ukraina omaga.

Põhjus, miks hübriidsõjapidamisest hakati 2014. aasta Krimmi sündmustega seoses nii palju rääkima, peitub aga 2013. aasta veebruaris toonase Vene kindralstaabi ülema Valeri Gerassimovi avaldatud artiklis moodsa sõjapidamise põhimõtete kohta² ja nende rakendamises juba järgmisel aastal Ukrainas. Gerassimov ei välistanud kaugeltki sõjalise jõu kasutamist, vaid tõstis esile vajaduse teha seda koos teiste mõjutusmeetoditega, mis võimaldaks sõda pidada juba enne tavakonflikti algust või seda üldsegi vältida. Gerassimovi arvates peaks operatiivplaneerimisel keskenduma mõjutamisele, milleks kasutatakse kõiki olemasolevaid vahendeid, näiteks pettust, psühholoogilisi operatsioone ning eri sihtrühmadele suunatud kommunikatsiooni. Mõjutamisel lähtutakse arusaamast, et põhiline lahinguväli asub inimeste teadvuses, mistõttu on tuleviku sõjapidamises põhiroll info- ja psühholoogilistel operatsioonidel, mille peamine sihtmärk on vastase sõjaväe ja elanike võitlustahe ning moraal. Niisamuti tuleb oma eesmärgi saavutamiseks kasutada kõiki riigi käsutuses olevaid hoobasid ning vahendeid, näiteks poliitikat, diplomaatiat, majandust ning info- ja luureoperatsioone. Sellise kontseptsiooni eesmärk on paisata vastase ühiskond kaosesse, diskrediteerida poliitiline juhtkond, tekitada majanduses kriis ning murda riigi ja rahva võitlustahe. Sõjalise jõu kasutamisel tuleks aga eelistada asümmeetrilist lähenemist, mida oleks keeruline nimetada otseseks riikidevaheliseks relvakonfliktiks.

² Герасимов, В. В. 2013. Ценность науки в предвидении. – Военно-промышленный курьер, № 8 (476).

On üsna selge, et nn Gerassimovi doktriin põhines viimastel aastakümnetel sõjalistest operatsioonidest, sealhulgas Vene-Georgia sõjast, saadud õppetundidel. Kuigi Venemaa lõi konflikti sõjalises osas Georgia vägesid, ei suutnud ta saavutada soovitud eesmärki, milleks oli Georgia tagasi toomine Vene mõjusfääri. Kui tavakonflikt ei lõppe just teise riigi täieliku okupeerimisega, ei saagi selle eesmärk olla valitsuse ja riigipoliitika välja vahetamine. On ilmne, et Tbilisi vallutamiseks oleks Venemaa kaotanud rahvusvahelisel areenil oma usutavuse päästjana ning venelasi oleks oodanud määramatu sissisõda, kuna enamik Georgia vägesid oli puruks löömata. 20–25 000 mehest koosnenud kontingendiga, mis oli toona Venemaa käsutuses, poleks suudetud ohjata isegi miljoni elanikuga Tbilisi linna. Sellise piiratud sõjalise operatsiooni edu, nagu augustisõda seda oli, selgub alles aastatega ning selles mängivad olulist rolli oskused sõjaga loodud olukorda ära kasutada.

Miks Gerassimov ikkagi käis välja sõjapidamise doktriini, mille keskmes on hübriidsõda? Ilmselt analüüsisid venelased põhjalikult 2008. aasta sõjalist operatsiooni ja hindasid oma riigi üldist tavasõjapidamise võimet. Kahtlemata võeti arvesse praegune üleilmne poliitiline olukord ning USA mõju Venemaa piiririikidele, kelle üle Venemaa tahab säilitada kontrolli. Pärast Nõukogude Liidu lagunemist püüti seda teha Kollektiivse Julgeoleku Lepingu Organisatsiooni kaudu, milles Venemaal säilis juhiroll. Paraku ei liitunud selle ühendusega mitu endist liiduvabariiki ning USA ja NATO mõjuala laienes järjest ida suunas. Kuna Venemaa sõjalisest võimest siiski ei piisanud, et pidada laiapõhjalist tavasõda ning okupeerida endiste liiduvabariikide territooriumi, oli vaja kasutada teisi lahendusi. Georgia sõda näitas, et selline nišš on täiesti olemas, sest lääneriikidel kulus aega, kuni jõuti ühisele seisukohale, et tegu on Venemaa agressiooniga Georgia vastu. Järelikult tasus seda mudelit edasi arendada ja kasutada.

Pealegi olid hübriidsõjapidamiseks sobivad tingimused olemas. Pärast Nõukogude Liidu lagunemist jäid paljudel endistel liiduvabariikidel 1990ndatel lahendamata etnilised või territoriaalsed probleemid, mida Venemaa on regionaalse poliitika ajamisel pidevalt ära kasutanud. Kui endine liiduvabariik on sõbralik, siis hoiab Venemaa konflikti vaikselt alles; kui aga teine riik peaks ajama Venemaale ebasoovitavat poliitikat, paisutatakse konflikt jälle suuremaks. Ukrainal on probleeme olnud Krimmis ja idapoolsetel aladel (Donetski ja Luganski piirkonnas), Moldoval Transnistrias, Armeenial ja Aserbaidžaanil Mägi-Karabahhis ning Georgial Abhaasias ja Lõuna-Osseetias. Eestis võiks valitseda sama olukord Ida-Virumaal, kui meie elatustase oleks Venemaa omast madalam. Igal endisel liiduvabariigil

on oma Achilleuse kand, olgu see rohkem või vähem probleemne. Vaidlusi tekitanud alade territoriaalse ja etnilise kuuluvusega manipuleerides sai kriise luua ja pikendada, mis pidi Lääne liitlastele näitama kriisides vaevlevaid riike ebausaldusväärsete partneritena. Manipuleerimine tähendab aga seda, et neil aladel peab säilima vastasseis riigi ja kohalike vahel. Üldjuhul kasutab Venemaa selleks venekeelset kogukonda, keda suunatakse propa ganda ja infooperatsioonidega. Lisaks rakendatakse kohapeal asuvaid varjatud või avalikke emissare, kelle roll ei ole ainult kujundada kohalike elanike meelsust, vaid valmistada ette ja hoida käigus võrgustik, mida võib vaja minna organiseeritud vastuhaku alustamiseks.

Venekeelsetele elanikele panustamine on tähtis veel seetõttu, et Venemaa valge raamatu järgi ei ole välistatud piiririikide vastu jõu kasutamine, kui Venemaa julgeoleku huvid seda nõuavad³. Põhjuseks võidakse pidada välisriigi territooriumilt Venemaale suunatud ohtu, aga ka vajadust kaitsta venemaalaste huve välisriikides ja mõne piiririigi kesk võimu nõrkusest tule nevat ebastabiilsust. Sel moel on loodud eeldus võtta viimase võimalusena appi relvajõud, kui vastaspool peaks rakendama karme meetmeid, et olukord enda kontrolli alla saada.

Aserbaidžaani ja Armeenia konfliktis ei kasutata venekeelseid elanikke otse ära, vaid seal ei lasta konfliktil sumbuda seeläbi, et konflikti pooli relvastatakse ja neile avaldatakse poliitilist survet.

Manipuleerides separatistlike piirkondadega ja toetades neid kaudselt (vajaduse korral ka vahetu sõjalise jõu ja tegevusega), püüab Venemaa vältida üheselt mõistetavalt sõjalist konflikti. Üldiselt käib rahvusvaheline otsustusprotsess üsna aeglaselt, ning kui olukorda saab mitmeti tõlgendada, võtab riikide vahel konsensuse saavutamine aega. Seni, kuni ÜRO, NATO ja Euroopa Liit kujundavad oma seisukohta, suudab Venemaa saavutada edu sellises ulatuses, mis tagab talle lõpuks algavatel läbirääkimistel jõu positsiooni või pikendab ebamäärasust veelgi.

³ **Blank, Stephen J.** (ed.) 2011. Russian Military Politics and Russia's 2010 Defense Doctrine. SSI Monograph, p. 41. <https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20110300_haas_doctrine.pdf>.

3. Eeldused hübriidsõjapidamiseks Georgias

Abhaasia ja Lõuna-Osseetia kujutasid endast Venemaale soodsat kohta Georgias hübriidsõja pidamiseks. Kuigi NSV Liidu lagunemise järel Georgia iseseisvus, jäi Venemaa Kaukaasias domineerima. Georgia astus isegi Sõltumatute Riikide Ühendusse (SRÜ), mille moodustasid endised Nõukogude Liidu vabariigid Venemaa eestvedamisel. Lisaks pidas Georgia 1990ndate alguses maha kaks kodusõda: 1991–1992 Lõuna-Osseetiaga ja 1992–1993 Abhaasiaga. Sõdade tagajärjel tekkisid kaks separatistlikku moodustist, mille Venemaa võttis kohe oma kaitse alla ja millest said samasugused Venemaa kontrollitavad territooriumid nagu Transnistria Moldovas. Nende pingekollete ja majandusliku sõltuvuse kaudu õnnestuski Venemaal hoida Georgiat oma mõjusfääris. Kui mõni Georgia president muutus tülikaks, vahetati ta välja Venemaa suhtes sõbraliku vastu, näiteks asendati Gamsahhurdia Ševardnadzega. Paraku võttis Georgia Saakašvili võimuletuleku järel väga järsult suuna Läände, mis loomulikult pahandas Venemaad, kellel oli vaja Georgia paika panna. Otsustati rakendada üsna sarnast mudelit juba aastatel 1991–1992 Georgias kasutatuga, seda muidugi mitme mõõnduse ja uuendusega. Riigis oli kavas tekitada kriis, mille abil loodeti Saakašvili võimult kõrvaldada, ning uus president pidi Georgia taas Venemaa rüppe tooma.

Ants Laaneots on viidanud mitmele allikale, mis kinnitavad, et mais 2005 langetati Moskvast otsus „lahendada Georgia küsimus“ sõjalisel teel.⁴ Siis algas süstemaatiline ettevalmistus otseseks sõjaliseks operatsiooniks, millele Laaneotsa väitel osutavad nii Vene sõjaväebaaside sulgemine Georgias, kohapealse Vene väekontingendi suurendamine kui ka rohkearvulised õppused sealse regioonis (Kavkaz). Ometigi näitavad paljud märgid, et kuigi sõjaline kaart oli venelastel kogu aeg võtta ja 2006. aastal võis Vene kindralstaabil olemas olla Georgiaga sõdimise kava, keskenduti esialgu siiski irregulaarsetele lahendustele, mille keskmes ei olnud Vene vägede sissetung Georgiasse, vaid pigem georglaste hirmutamise, provotseerimise ja separatistide kasutamine. Venemaa pidi mängu tulema alles olukorra päästjana. Või oligi Vene kindralstaabi plaan juba sedavõrd asümmeetriline, et nägi ette kõike, mis järgnes? Küsimus, kas edasine sündmuste ahel oli pigem juhuslik või filigraanselt ettevalmistatud kampaania, jääbki ilmselt vastusetu, kuigi venelaste hilisem kriitika oma käitumisele ning reaktsioonid, mis viisid Gerassimovi

⁴ Laaneots, Ants 2014. Vene-Gruusia 2008. aasta sõda – põhjused ja tagajärjed. – ENDC Occasional Papers, kd 1, lk 21. <https://www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2014/09/KVUOA_Juhupaberid_1_Gruusia.pdf>. [Laaneots 2014]

doktriini väljakujundamiseni 2013. aastal, näitavad seda, et paljud Venemaa sammud olid sunnitud, mitte osa suuremast ettevalmistatud plaanist.

Igal juhul mängisid Georgia keskvõimuga endiselt sõdivad Abhaasia ja Lõuna-Osseetia selles jõumängus keskset rolli. Abhaaside ja georglaste, aga ka osseetide ja georglaste etniline vaen, mis ulatus tagasi 1980ndate lõppu ja veel varasemasse aega, sai uue hoo sisse. Separatistid alustasid jälle sealsete alade etnilist puhastamist, mida Georgia keskvõim ei saanud lihtsalt pealt vaadata. Isehakanud vabariikide kontrolljoonel Georgiaga jätkusid ja isegi intensiivistusid konfliktid ning Venemaa sai üles näidata muret ja kaastunnet nendel territooriumidel elavate inimeste vastu, kellest enamik oli võtnud endale Vene kodakondsuse. Venemaa Föderatsioon hoidis rahuvalve ettekäändel oma vägesid alaliselt Abhaasias ja Lõuna-Osseetias ning toetas separatistlikke omavalitsusi relvaüksuste loomisel, pakkudes neile relvi ja väljaõpet.

Teiselt poolt – ja seda teadis väga hästi ka Venemaa – olid Georgia ponnistused NATOsse saada seni küsimärgi all, kuni sisepoliitilised probleemid polnud lahendatud. NATO põhimõtete järgi peavad liikmelisust taotlevad riigid kõigepealt lahendama oma etnilised territoriaalprobleemid, millest võib saada NATO liikmeks vastuvõtmisel otsustav takistus.⁵ NATO tippkohtumisel Bukarestis 2008. aasta aprillis, mil Georgiale anti küll lootust saada kunagi tulevikus NATO liikmeks, ütles Saksamaa Liitvabariigi kantsler Angela Merkel just sellel põhjusel otse välja, et lahendamata sisekonfliktidega riiki alliansi liikmeks kutsuda ei saa. Võib arvata, et taolised väljaütlemised tõukasidki Georgia juhtkonda otsustavalt tegutsema. Kindlasti oli sellest teadlik ka Venemaa, kes asus kiiruga ette valmistama nende alade ametlikku tunnustamist, tuues võrdluseks Lääne otsuse toetada 17. veebruaril 2008 välja kuulutatud Kosovo iseseisvust.

Seega võib öelda, et vaatamata keerulistele tingimustele, oli olukord Venemaa jaoks siiski pigem soodne. Venemaa diplomaatilised, majanduslikud ning infooperatsioonid olid tõhusad. Georgia oli hädas oma separatistlike territooriumidega ning NATO ukсед olid tema ees kinni. Muidugi tekitas probleeme Georgia lähedus USAga, kuid see tulenes eelkõige viimase vajadusest usaldusväärse vahebaasi järele sõjaliseks transiidiks Euroopast Afganistani. Kuid ka see polnud piisav põhjus sõjaks. Seega ei näi Venemaal olevat ühtegi selget ajendit sõja alustamiseks... Kui just Georgia ei astu samme, millele Venemaa peaks vastama sõjaga.

⁵ **Study on NATO Enlargement.**

<https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm>.

4. Sõja ajend ja algus

Igal sõjal on põhjus ja algus, kuigi hübriidsõja puhul on neid väga raske kindlaks määrata. See teebki sõjast hübriidsõja. Kui tuleks kindlaks teha aeg, millal algas selliseks sõjapidamiseks kvalifitseeruv konflikt Georgias, saab lähtepunkti liigutada kasvõi 1990ndate algusesse, sest diplomaatiline, majanduslik ja sõjaline vastasseis on Georgia põhjaaladel kestnud aastakümneid. Samuti pole päris õige pidada sõja alguseks just augustisõjaks nimetatava relvakonflikti algust, mida on teinud näiteks Andrei Illarionov. Tema selgitas 2012. aastal Bathumis toimunud Kaukaasia julgeolekukonverentsil, et sõja alguseks tuleb lugeda sõjalise operatsiooni alustamise käsku. Tema arvas algas sõda seetõttu 5. augustil. Illarionovi väitel on täpselt teada, millal anti Georgia vägedele käsk sõjaliseks operatsiooniks: selle andis Georgia parlamendi kaitsenõukogu 7. augustil kella 14 paiku. Venelaste käsu kohta pole aga samasugust infot. Illarionov oletab erinevate märkide põhjal, et see anti 5. augustil. Märkideks peab ta näiteks evakuaatsiooni ja mobilisatsiooni Osseetias ning ajakirjanike saabumist.⁶

Tegelikult saame Illarionovilt teada vaid ühe kuupäeva: selle, millal Georgia pool otsustas alustada sõjalist operatsiooni Lõuna-Osseetias. Samas jääb ikkagi arusaamatuks, millise käsu andis Venemaa Föderatsiooni juhtkond 5. augustil. Rünnakukäsku polnud tarvis, kuna Vene väed asusid juba nagunii Lõuna-Osseetia territooriumil ja sinna polnud vaja sisse tungida, kui just mitte Georgia vägede välja tõrjumiseks, keda seal 5. augustil veel polnud. Kui Venemaa president oleks andnud käsu laiemalt Georgiasse tungida, oleks seda tehtud mõnes lahingupidamiseks soodsamas kohas, mida aga ei sündinud. Seega on põhjust arvata, et Venemaa sõjaline operatsioon oli vaid üks lahing käimasolevast sõjast, mis oli suure tõenäosusega kindralstaabis arvestatud ja ette valmistatud ühe käiguna. Kindlasti oli selliseks operatsiooniks vaja ka Venemaa presidendi otsust, kuid kas see langetati 5. augustil (nagu väidab Illarionov), 7. augustil (kui Vene luure kandis ette Georgia parlamendi kaitsenõukogu otsusest) või 8. augusti varahommikul (kui Georgia suurtükid juba pommitasid Tshinvalit), ei olegi enam tähtis, sest selleks ajaks sõda juba käis.

Kui vaadelda sündmusi selle nurga alt, saab paremini mõista ka Georgia käitumist. Siiani vaieldakse selle üle, kes alustas augustisõda. Nagu juba öeldud, said Georgia väed 7. augustil käsu siseneda Lõuna-Osseetiasse ja taastada seal Georgia riigikord. Vene väed tulid läbi Roki tunneli alles siis,

⁶ Konverentsil kaitseatašena osalenud autori märkmed nimetatud ettekandest.

kui Georgia väed pidasid juba Tshinvalis tänavalahinguid. Selline pilt avanes paljudele Lääne riigipeadele ning tekitas hulga kõhklusi selle kohta, kes ründab keda ja kes kaitseb keda. Georgiast jäi mulje kui konflikti algatajast. Enam-vähem üksmeelele jõuti alles siis, kui Vene väed tungisid separatistliku Lõuna-Osseetia territooriumilt edasi Georgia sügavusse. Kui augustisõjaks nimetatavat konflikti käsitleda aga ühe lahinguna hübriidsõjas, paistab Georgia käitumine palju soodsamas valguses, kuna 7. augustil antud käsk ja sellele järgnenud kujutasid endast vaid ühte vastukäiku Venemaa poolt juba peetavas hübriidsõjas.

Millal ikkagi anti Venemaal käsk tegutseda ja mida täpselt kästi teha? Meil puuduvad selle kohta otsesed allikad. Seega tuleb vaadata, mis ajenditel võis Venemaa tegutseda. Rooside revolutsioon Georgias ei olnud loonud Venemaale kindlasti meelepärast olukorda, kuid ilmselgelt ei saanud see olla otsene ajend Georgia vastu sõtta minekuks. Putin ja Saakašvili olid mitu korda kohtunud ning pigem oli isegi näha suhete soojenemise märke. Selle tõestuseks olgu kasvõi jutud Lõuna-Osseetia tagastamisest Georgiale. Kuid ühtäkki muutus kõik ning kahe riigi diplomaatilised suhted varisesid kokku. See juhtus pärast seda, kui Georgia oli teatanud kavatsusest saada NATO liikmeks. Kahe riigi presidendi tuliseim kokkupõrge toimus ilmselt 10. veebruaril 2007 rahvusvahelisel julgeolekukonverentsil Baieris. Sellele viitab ka Laaneots: „[J]ulgeolekukonverentsil esines Putin oma sõjaka Müncheni-kõnega, mis oli rahvusvahelise sula lõpu ja Venemaa avaliku vastasseisu kuulutus Läänele. Üheks tema ultimatiivseks nõudeks oli NATO laienemise peatamine itta, eelkõige Ukrainasse ja Georgiasse. M. Saakašvili vastas sellele omamoodi avaldusega, teatades, et Georgia saab NATO liikmeks 2009. aastal. Pärast sellist Venemaa ja Georgia juhtide teravustevahetamist hakkasid rahvusvahelised vaatlejad ja eksperdid rääkima avalikult sõjast Venemaa ja Georgia vahel kui peatselt toimuvast sündmusest.“⁷

Abhaasia ja Lõuna-Osseetia, mis näiliselt olid kahe riigi vahelise vastasseisu põhjuseks, olid selles olukorras Vene poole jaoks pigem sõjapidamisvahendiks kui sõja põhjuseks – seda enam, et neid territooriume kasutati ennekõike üleilmse poliitika ajamiseks. Sellele viitab ka 24. veebruaril 2008 toimunud viimane kohtumine Putini ja Saakašvili vahel, kui Putin olla öelnud järgmist:

⁷ Laaneots 2014, lk 25.

Mis puudutab Lõuna-Osseetia ja Abhaasia vaidlusaluseid territooriume, siis anname sellega seoses vastuse mitte teile, vaid Läänele – Ameerika Ühendriikidele ja NATO-le – arvestades Kosovoga. Ärge närveerige, ärge muretsege. See, mida me kavatsime teha, ei ole suunatud teie vastu, vaid on meie vastus nende tegevusele.⁸

Seega ei olnud Venemaa agressiooni põhjus mitte Georgia separatistlikes alades, vaid siiski Georgia võimalikus liitumises NATOga. Bukarestis 3. ja 4. aprillil 2008 peetud NATO tippkohtumisel ei antud Georgiale ja Ukrainale küll NATO liikmeks saamise kutset, aga samas kinnitati, et Georgia jääb potentsiaalseks liikmekandidaadiks. Venemaa reageeris sellele väga valuliselt, mida ilmestab 8. aprillil tehtud Venemaa välisministri avaldus selle kohta, et Venemaa teeb kõik, mis tema võimuses, et vältida Georgia ja Ukraina ühinemist NATOga.⁹

16. aprillil 2008 andis Venemaa Föderatsiooni president korralduse luua poolametlikud suhted Abhaasia ja Lõuna-Osseetiaga, mis lõi tingimused nende alade otseseks sõjaliseks toetamiseks. Aprillis 2008 alustasid Vene väed üsna avalikult relvastatud rünnakuid Georgia sõjaväe vastu. Nii sisesnes 20. aprillil Abhaasia piiri lähedal Georgia õhuruumi Vene hävitaja ning tulistas seal alla Georgia mehitamata luurelennuki. Mais lasid Vene väed nädala jooksul alla veel kaks Georgia mehitamata luurelennukit ja suurendati Abhaasias asuvat Vene relvajõudude kontingenti 3000 mehe võrra, sealhulgas toodi kohale 300 raudteeväelast, kelle ülesanne oli raudteed parandada ja korrastada. Hiljem, augustisõja päevil, kasutati seda raudteed Abhaasia kaudu vägede sissetoomiseks. Samal ajal ergutati separatiste Lõuna-Osseetias ja Abhaasias laiendama relvastatud provokatsioone Georgia vastu ning konfliktide arv kontrolljoonel kasvas hüppeliselt. Kõik see viitab asjaolule, et just aprillis või mai esimestel päevadel andis Venemaa president käsu Georgia-vastaseks operatsiooniks, mille eesmärk oli nurjata Georgia võimalik liitumine NATOga ja asendada riigi juhtkond venemeelse valitsusega. Sellele osutas 21. juunil 2008 Georgia ajalehele Rezonansi antud intervjuus ka sõltumatu analüütik Pavel Felgenhauer, kelle sõnul langetati

⁸ **Guseinova, Esmira** 2012. The Russia's Interest Behind the Involvement in Georgia – South-Ossetian Conflict. Budapest: Central European University, p. 65. <http://www.etd.ceu.hu/2012/guseinova_esmira.pdf>.

⁹ **Москва не допустит вступления Украины и Грузии в НАТО.** – РИА «Новости», 08.04.2008.

Moskvas juba aprillis poliitiline otsus alustada Georgiaga sõda. Samas arvas ta, et sõda algab Abhaasias ja mitte hiljem kui augusti keskel.¹⁰

5. Venemaa diplomaatilised sammud ja infooperatsioonid

Venemaa eriline Georgia-huvi on tingitud kahest asjaolust. Üleilmses plaanis soovib Venemaa olla maailma poliitika mõjutaja ning selles mängivad suurt rolli riigi gaas ja maavarad. Euroopa, kus kõike napib, sõltub olulisel määral Venemaalt saadetakst. Kuid gaasi ja naftat leidub ka mitmes endises liiduvabariigis, nende seas ka Aserbaidžaanis. Venemaa katsed Aserbaidžaanis otse kontrollida pole olnud eriti edukad. Kui Venemaa püüdis aseritega manipuleerida gaasihinna abil, hakkasid need ise gaasi tootma ja lisaks seda eksportima. Nii müübki Aserbaidžaan praegu Euroopasse gaasi ning naftat, transiit käib aga Georgia kaudu. Kui ressursse vahetult kontrollida ei saa, siis tuleb kontrollida transiiti ning seetõttu ongi Venemaa jaoks äärmiselt oluline hoida Georgia oma mõjuväljas.

Pärast Nõukogude Liidu lagunemist on Venemaa diplomaatia olnud suunatud endiste liiduvabariikide hoidmisele oma mõjusfääris. Selleks loodeti kasutada SRÜd ning majanduslikku sõltuvust. Nii pidi Venemaa ümber jääma lojaalne puhver, nagu seda olid Varssavi Lepingu Organisatsiooni riigid Nõukogude Liidu päevil. Paraku kaotati 1990ndate alguses Balti riigid, ja kui pärast Saakašvili võimuletulekut sai Georgiast USA peamine partner Kaukaasia piirkonnas, muutus Venemaa diplomaatia Georgia suunal eriti jõuliseks.

Vene diplomaadid keskendusid kahele tegevusele: taheti Georgia isoleerida ja näidata riiki jõuetu, kuid autoritaarsena. Samal ajal aeti Georgiaga piitsa ja prääniku poliitikat, et selgitada, kui palju Georgia ikkagi sõltub Venemaa abist. Nii ei saa alahinnata Venemaa rolli Adžaarria kriisi lahendamisel. Georgiasse jäi pärast Nõukogude Liidu lagunemist kolm probleemset piirkonda: Abhaasia, Lõuna-Osseetia ja Adžaarria, mis oli põhiliselt asustatud moslemitega. 2003. aastaks oli Georgia keskvalitsus kaotanud kontrolli kõigi kolme üle. Kuna Venemaa huvides oli jätta Lõuna-Osseetias ja Abhaasias probleem lahendamata, tuldi Adžaarria küsimuses Georgiale appi. Georgia uue presidendina saavutas Saakašvili Vene välisministeeriumi abiga 2004. aastal olulise poliitilise võidu, kui Adžaarria allutati rahumeelselt

¹⁰ Фельгенгауэр: В Москве приняли политическое решение начать войну с Грузией. – Грузия Online. <<http://www.apsny.ge/interview/1214072414.php>>.

Georgia keskvalitsusele. Samas oli tegu väga tugeva sõnumiga georglastele – territoriaalseid probleeme saab lahendada ainult Venemaa toel ja heakskiidul. Edaspidi peetigi Abhaasia ja Lõuna-Osseetia küsimustes läbirääkimisi Venemaa tujude järgi. Olukorda halvendas märkimisväärselt Kosovo iseseisvuse tunnustamine lääneriikide poolt ja ka Georgia soov saada NATO liikmeks, millele Venemaa oli vastu. Otsustest ja sammudest, mida tehti pärast 2008. aasta aprilli, oli juba juttu. 16. aprillil 2008 langetatud Venemaa Föderatsiooni presidendi otsus luua poolametlikud suhted Abhaasia ja Lõuna-Osseetiaga pani aluse uuteks ja palju karmimateks sammudeks diplomaatias ja poliitikas. Jätkus Georgia pidev süüdistamine selles, et separatistlikel aladel korraldatakse riigi juhtkonna teadmisel ja nõusolekul terroriakte ning et Georgia keskvalitsus ei hooli vähemusrahvustest.

Koos poliitilise ja diplomaatilise tegevusega käis Georgia suunal ka aktiivne infooperatsioon. Kui kevadel ja suve alguses tehti seda põhiliselt eemalt – Georgiat rünnati meediakanalite kaudu ning kohapealsed allikad olid peamiselt RT ja RIA Novosti –, siis enne relvakonflikti saadeti piirkonda suurem hulk ajakirjanikke. Nii saabusid 2. augustil 2008 Tshinvalisse neli telekanalite võttegruppi ja 7. augustiks oli Lõuna-Osseetiasse koondatud ligi 50 Vene ajakirjanikku, kes olid valmis kirjeldama kallutatud lugusid Georgia vägivallast. Pole juhuslik, et just 2. augustil alustasid Lõuna-Osseetia võimud demonstratiivset elanike evakuatsiooni Tshinvalist ja ümberkaudsetest küladest Vladikavkazi. Kokku viidi ära enam kui 20 000 tsiviilisikut. Samal ajal muutusid osseetide rünnakud Georgia tsiviilelanike vastu üha rägimaks, mis viis selleni, et 5. augustil alustas omakorda Georgia etniliste georglaste evakueerimist Tshinvalist ja lähedal asuvatest küladest. Vene pool kasutas seda tõsiasja kohe ära, ja kui sõda puhkes, tõi selle kinnituseks georglastepoolse sõjaks valmistumise kohta. Eriti kritiseeris Venemaa Georgia käitumist aga selle eest, et evakueeriti ainult georglasi. Georgia juhtkonnale pandi süüks, et kuigi Saakašvili rääkis Lõuna-Osseetiast kui Georgia osast, evakueeriti ometigi ainult georglasi, mitte aga osseete, millega Tbilisi näitas, et ei pea osseete georglastega võrdseteks kodanikeks.¹¹ Seda, et georglased evakueeriti seetõttu, et osseedid olid neid pidevalt rünnanud, Vene pool ei maininud.

Järgnevatel sõjapäevadel kirjeldati sündmusi väga ühepoolset: georglasi kujutati agressoritena ja venelasi osseetide vabastajatena. Kasutusse läksid kõik kättesaadavad vahendid ja materjalid, kohati fabritseeriti fotosid ja

¹¹ Sosnowski, Alexander 2012. The Georgia-Syndrome. Non-fiction. Rottenburg: Mauer Verlag, p. 17. [Sosnowski 2012]

videoid lausa hollywoodlikult ning nii mõnigi kord juhtus, et mõlemad konflikti pooled kasutasid sama pildimaterjali kirjeldamiseks eri kohas ja eri ajal toimunud sündmusi. Nii paiskas Venemaa meediasse fotod georglaste „õudust tekitavatest“ tegudest Tshinvalis, mis olid üles võetud hoopiski Gori linnas pärast Vene õhurünnakuid. Infooperatsioonides kasutatakse tihti sündmuste moonutatud või lavastatud kajastamist, et kallutada avalikkuse meelsust ühes suunas.

5. augustiks oli jõutud punkti, kus mõlemad pooled said aru, et kohe-kohe juhtub midagi sellist, milleks oldi juba kuid valmistunud, kuid millest oli siiski püütud hoiduda. Väidetavalt otsiti veel siis võimalusi olukorra rahumeelseks lahendamiseks, aga rahuläbirääkijad ei sattunud kuidagi samal ajal samasse kohta. Ilmselt hakkas 6. augusti pärastlõunal kaduma Georgia juhtkonna veendumus, et Venemaa ei sekku konflikti. Sama päeva õhtul püüdis Saakašvili helistada Venemaa presidendile Dmitri Medvedevile, et arutada tekkinud ohtlikku olukorda. Vene välisministeerium vastas, et presidentide läbirääkimiste aeg pole veel käes. Järgmisel päeval keeldusid Lõuna-Osseetia juht Eduard Kokoitõ ja pealäbirääkija Boriss Tšotšijev osalemast varem kokku lepitud kohtumisel georglastega. Alexander Sosnowski väidab aga raamatus „Georgia sündroom“, et samal ajal püüdis Venemaa erakorraline saadik Juri Popov saada Georgia poolega kontakti. Ta saabus 7. augustil Georgiasse, et üritada olukorda rahumeelselt lahendada, kuid vaatamata varasemale kokkuleppele reintegratsiooniminister Jakobašviliga ei võetud teda jutule.¹²

Pinge tõusis haripunkti, kui osseedid avasid 7. augustil raskerelvade tule kahele georglaste külale: Avnevile ja Nulile. Georgia sõjaväelased vastasid vastutulega Tshinvali piirkonnas. Sama päeva pärastlõunal kell 14.30 lahkusid Georgia ohvitserid rahuvalve ühendstaabist ja vaatluspositsioonidelt, kuna Georgia kaitsenõukogus oli langetatud otsus alustada sõjalist operatsiooni. Ilmselt olid venelased siiski jätnud georglastele mulje, et eelseisvas relvakonfliktis ei hakka Venemaa ise otse kaasa lööma. Olen vestelnud toonaste Georgia sõduritega, kes rääkisid mulle, et neile öeldu põhjal pidi operatsioon piirduma Tshinvali äravõtmisega ja „rahvakoosolekuga, kus selgitatakse osseetidele, et nüüd allub regioon Georgia keskvalitsusele“.

¹² *Ibid.*, p. 30.

6. Irregulaarvõitlejate kasutamine hübriidsõjas

Irregulaarvõitlejate staatust on erinevalt kombatantidest keeruline kindlaks määrata ja nad ei ole sõjaõiguse subjektid. Tavaliselt peetakse silmas partisaane ja mässulisi, kuid nende hulka kuuluvad ka vabatahtlike omakaitseorganisatsioonide liikmed ja isegi korrakaitsetöötajad, kuna nemadki pole sõjaõiguse mõistes kombatandid, kuid samas osalevad konfliktis. Irregulaarõda on just selline konflikt, mida on keeruline määratleda otsese riikidevahelise relvakonfliktina.

Venemaa võimalused kasutada Georgia vastu relvajõude, ilma et see oleks kaasa toonud rahulolematust rahvusvahelisel areenil, olid 2008. aastal äärmiselt piiratud. Pärast 1991. aasta Georgia kodusõda oli 24. juunil 1992 sõlmitud mässulise Lõuna-Osseetia kohta leping, millega pandi alus Georgia ja Lõuna-Osseetia kontrolljoonel demilitariseeritud tsooni ning ühise kontrollkomisjoni loomisele. Komisjoni juurde oli moodustatud Venemaa juhtimisel ühised rahuvalvejõud, milleks oli Vene rahuvalvepataljon, Georgia rahuvalvepataljon ja Põhja-Osseetia rahuvalvepataljon Alanias. Kokkuleppe järgi oli kõigi pataljonide piirsuuruseks määratud 500 võitlejat. Et anda konflikti lahendamisele rahvusvahelist kaalu, loodi 1993. aasta detsembris ka OSCE missioon, et abistada konflikti pooli rahumeelse lahenduse otsimisel.

Sarnane olukord valitses Abhaasias. Pärast Georgia-Abhaasia sõda sõlmisid konflikti pooled 17. mail 1994 relvarahu, mida nimetatakse ka Moskva leppeks. Sellega määrati kindlaks Georgia-Abhaasia piiril demilitariseeritud julgeolekutsoon, kuhu paigutati SRÜ rahuvalvejõud ja ÜRO sõjalised vaatlejad. Kokkuleppega nähti ette kuni 3000-mehelise rahuvalvekontingendi paigutamine Abhaasiasse. Tööd alustas ÜRO vaatlusmissioon UNOMIG, et kontrollida relvarahu nõuete täitmist Abhaasias. Kuigi lepingus oli sätestatud SRÜ riikide rahuvalvejõudude kohalolek, sai vastava mandaadi seelses piirkonnas juba asunud Vene väegrupp. Nii juhtuski, et Georgia-Abhaasia kontrolljoone rahuvalveüksust on tegelikkuses alati mehitanud ainult Vene väed.

500 sõdurist Lõuna-Osseetias ja 3000 sõdurist Abhaasias ei piisanud, et alustada konventsionaalset sõjalist operatsiooni. Kuigi Venemaa üritas separatistlikele aladele vägesid tasahilju juurde viia, tõi igasugune vägede suurendamine kohe kaasa vastaspoole ja teiste riikide diplomaatilise reaktsiooni. Seega tuli Venemaal esialgu rahuvalvajad edasi mängida. Et täita sõjalisi ülesandeid, oli vaja kasutada teisi jõude, milleks sobisid separatistlike alade relvaüksused. Georgia-Venemaa sõjaga seoses on suhteliselt vähe räägitud Abhaasia ja Lõuna-Osseetia omakaitsest, mida võib võrrelda Donetsk ja Luganski separatistlike kaitsejõududega. Nagu Ukrainaski, aitas

neid üksusi luua ja relvastada Venemaa ning nad mängisid Georgia-vastases konfliktis tervikuna väga olulist rolli. Nende abil sai konflikti hoida vägi-valdsena ning vajaduse korral oli nende tegevuse tulemusena võimalik leida ettekääne vägede järsuks suurendamiseks ja sõjalise jõu kasutamiseks. Viimaseks puhuks oli vaja paika panna, kus selline konflikt peaks aset leidma.

Venemaa jaoks oleks olnud konflikti eskaleerumine Abhaasias muidugi soodsam. Tunduvalt parem juurdepääs maalt ja merelt, aga ka hea raudteeühendus oleksid loonud head strateegilised eeldused vägede ning varustuse liigutamiseks. Pealegi oli Abhaasia pärast 1990ndate sõdu üles ehitatud päris arvestatavad relvajõud, mille koosseisus oli umbes 3500 kergejalaväelast. Reservi kuulus hinnanguliselt 18 000 meest, kuid neid ei mobiliseeritud sõja ajal. 3500 kergejalaväelasest oli enamik varem sõdinud Georgia-Abhaasia sõjas. Mõne Vene allika väitel olid Abhaasia väed märksa suuremad: Igor Džadani arvates kuulus Abhaasia relvajõududesse 9000 sõjaväelast.¹³ Tema hinnangul koosnes abhaaside maavägi kolmest tankide ja soomusmasinatega relvastatud motolaskurbrigadist, õhuvägi mõnest lennukist ning merevägi rakettide ja suurtükkidega relvastatud 15 kaatrist ja 350-mehelisest merejalaväe pataljonist. Lisaks teenis Abhaasia sisejulgeolekujõududes ligi 2000 miilitsat.

Et saada ettekääne rahuvalve piiri ületamiseks ja vägede ootamatuks sissetoomiseks separatistlikele aladele, pidi suurem relvakonflikt puhkema Georgia algatusel. Kuigi mais sündis enamik vahejuhtumeid Abhaasias ja Venemaa saatis sinna isegi 400 raudteeväelast, et kiiresti ära remontida 54 kilomeetri pikkune Suhhumi-Otšamtšira raudteelõik, oli konflikti paisumine sõjaks seal siiski vähetõenäoline. Esiteks oli Georgia-Abhaasia kontrolljoon suhteliselt stabiilne, kui sealset olukorda üldse saab nii nimetada. Ilmselt oli selles oma roll ka rahvusvahelistel vaatlejal. Teiseks oli Georgia-Vene kõnelustes alati kõlama jäänud võimalus, et Venemaa võiks nõustuda Georgiale loovutama Lõuna-Osseetiat, aga mitte mingil juhul ära andma Abhaasiat. Kolmandaks polnud Abhaasias enam georglaste kogukonda, kelle kaitsmisest oleks Georgia olnud huvitatud. 1992.–1993. aastal Abhaasiaga peetud sõja kaotanud Georgia oli olnud sunnitud Abhaasiast ära tooma ka oma 250 000 rahvuskaaslast, kes olid seal elanud. Toonane lüüasaamine oli georglastel kindlasti meeles ja sundis neid Abhaasias sõdimisse ettevaatlikumalt suhtuma.

¹³ Дžadан, Игорь 2008. Пятидневная война. Россия принуждает к миру. Москва. «Европа», ст.16–18.

Seega pidi konflikt eskaleerima Lõuna-Osseetias, mis oli Georgiale palju soodsam operatsiooniala kui Venemaale. Seetõttu võis georglastele jääda lootus, et Venemaa ei söanda seal relvakonfliktini minna. Abhaasia jäi suuremast vaenutegevusest kõrvale kuni 10. augustini. Siis avasid Abhaasia üksused koos Vene relvajõududega teise rinde: nad ületasid Abhaasia ja Georgia vahelise kontrolljoone, rüüstasid esmalt tühja Zugdidi sõjaväebaasi ja päev hiljem juba Senaki baasi ning jõudsid 12. augustil Phothi, kus asus Georgia laevastik, mille venelased uputasid. Teise rinde avamine ja abhaaside osalus sõjas näitavad aga otseselt, et tegu polnud pelgalt Lõuna-Osseetia päästmiseks korraldatud Venemaa humanitaarse interventsiooniga, vaid Venemaa sõjalise rünnakuga kogu Georgia vastu. Sellise ulatusega Abhaasia vägede sissetungi Georgiasse on veelgi raskem seletada. Kui Abhaasia oleks olnud rahvusvaheliselt tunnustatud riik, oleks seda peetud selgeks interventsiooniks ja Abhaasiat agressoriks. Aga kuna tegu oli Vene jurisdiktsiooni all oleva territooriumiga, mis oli küll formaalselt Georgia riigi osa, on abhaaside tegevust keeruline seletada. On aga selge, et Abhaasia käitus Georgiale vaenulikult ega toetanud Lõuna-Osseetiat.

Aga tulgem tagasi irregulaarvõitlejate juurde. Niisiis pidi konflikti raskuspunkt jääma Lõuna-Osseetiasse. See suund oli vastuvõetavam, kuna maastik oli Georgia poole avatud, samas kui arvestatav ühendus Venemaaga (Põhja-Osseetiaga) käis läbi pudelikaela: 3,7 kilomeetri pikkuse Roki tunneli ning Liahvi jõe orgu surutud Transkaukaasia maantee. Ilmselt oli juba mais või hiljemalt juunis selge, et hübriidsõja raskuskese jääb just sellesse piirkonda. Seal oli veel suhteliselt suur georglaste kogukond, mis moodustas umbes 50 000 elanikust ligi kolmandiku, kelle huve Georgia pidi kaitsma.

Erinevatel hinnangutel kuulus Lõuna-Osseetia relvajõudude koosseisu 3000 võitlejat ning reservis arvati olevat veel 13 500 meest, mis ei ole aga realistlik, kui arvestada kohalike elanike arvu. Suure tõenäosusega võis Lõuna-Osseetia saada püssi alla kõige rohkem 5000 meest. Relvastuse ja tehnika kohta ei leia ühesuguseid allikad ning andmetes esineb lausa kolmekordseid erinevusi. On aga teada, et enamik raskerelvastusest ja tehnikast paiknes Džava piirkonna ladudes ning kohalikud võitlejad eelistasid sõdida sellega, mida andis seljas kaasas kanda. Ka liikumiseks eelistasid osseetid soomustatud lahingutranspordile pigem tsiviilsõidukeid. Osseetide eliitrelvaüksus oli kohalik OMON. Kuigi ligi 200-meheline üksus peaks nimetuse järgi kuuluma politseijõududesse, osales see aktiivselt sõjalises tegevuses. Muude üksuste kohta on infot vähe, kuid ei saa kahelda nende olemasolus, kuna kontrolljoonel käis pidevalt tulevahetus Georgia vägedega ning alates 2008. aasta juulist muutusid Lõuna-Osseetia relvarühmituste

rünnakud Georgia rahuvalvajate positsioonidele järjest intensiivsemaks. Niisamuti osalesid Lõuna-Osseetia võitlejad agaralt hilisemas vahetus relva-konfliktis ja sõdisid kohati tõhusamalt kui Venemaa sõdurid, kes tihti ei tahtnud isegi soomukitelt jalastuda. Kindlasti peab arvestama ka sellega, et paljudel Lõuna-Osseetia võitlejatel olid varasemad lahingukogemused 1992. aasta Põhja-Osseetia ja Ingušetia vahelisest konfliktist ning 1992.–1993. aasta Georgia-Abhaasia sõjast.

Teiseks eliitüksuseks peeti põhjaosseetide rahuvalvepataljoni Alania, millesse kuulus umbes 500 meest. Nagu nimetuski ütleb, oli tegu rahuvalveüksusega. 1992. aasta kokkuleppe järgi osales Põhja-Osseetia kolmanda poolena rahu hoidmises Lõuna-Osseetias. Georgia ja Venemaa relvaüksuste kõrval oli Alania piirkonna kolmas sõjaline jõud. Paraku polnud Alania võitlejad sugugi erapooletud rahuvalvajad, vaid osalesid aktiivselt Georgia-vastases tegevuses.

Nagu hiljem Ukrainaski, moodustati Venemaal ka teisi vabatahtlikke üksusi, et abistada Osseetia vabadusvõitlejaid. Laaneotsa sõnul algas 3. augustil 2008 Vene võimude algatusel Põhja-Kaukaasias „vabatahtlike“ ja kasakate mobilisatsioon, et abistada osseetide relvaüksusi; Georgia luure andmetel oli ligi 300 esimest vabatahtlikku Lõuna-Osseetias juba järgmisel päeval.¹⁴

Juunist alates tihenes vastastikune tulevahetus Lõuna-Osseetia kontrolljoonel Georgia relvajõudude ja separatistide vahel. Niisamuti ründasid osseedid Lõuna-Osseetias georglaste külasid, rüüstates ja põletades maha maju ning sundides elanikke lahkuma. Georglased vastasid provokatiivsetele rünnakutele miinipildujatulega kontrolljoone tagant. 29. juulil avasid osseedid esimest korda tule rahvusvaheliste rahuvalvejõudude sõjaväelaste ja OSCE vaatlejate pihta. Rünnakutes kasutati suurtükke ja miinipildujaid, kuigi pärast 2004. aasta konflikti oli kokku lepitud, et suurema kui 100 mm kaliibriga suurtükke ja miinipildujaid piirkonnas ei kasutata. 1. augustil oli Lõuna-Osseetia ja Georgia sõdurite vahel äge tulevahetus, milles sai Georgia andmetel surma 6 ja haavata 17 Osseetia võitlejat. Kokku räägiti 11 hukkunut ja 21 haavatust. Järgmistel päevadel läks tulevahetus aina tihedamaks. Ööl vastu 7. augustit ründasid osseedid taas Georgia ja rahvusvaheliste vaatlejate positsioone, kasutades kergereelvade kõrval ka miinipildujaid ja granaadiheitjaid. Samal päeval rünnati uuesti Avnevi ja Nuli küla. Georglased vastasid kaudtulelöökidega Tshinvali piirkonda, kuhu separatistid olid

¹⁴ Laaneots 2014, lk 32.

koondunud. Saakašvili andis küll kella 19 paiku käsu tulevahetus ühepool-
selt peatada, aga see puhkes paar tundi hiljem uuesti ja läks juba üle Georgia
vägede sissetungiks Lõuna-Osseetiasse.

7. Vene sõjaline jõud hübriidsõja osana

Vene relvajõudude osalemise Georgia-vastases hübriidsõjas saab jagada laias
laastus kolme etappi. Esimeses etapis näidati enda kohalolekut sealses piir-
konnas. Põhiliselt tehti seda rahuvalve ja sõjalise abi kaudu kohalikele „rõhu-
tutele“, st Georgia separatistlikele aladele, aga ka näiteks Armeeniale, kelle
sõjaline konflikt Aserbaidžaaniga ja diplomaatilised lahkhelid Türgiga on
lahendamata. Seetõttu sõltub Armeenia julgeolek Venemaa abist, kusjuures
Venemaa on rajanud Gymrisse 102. sõjaväebaasi, kuhu on paigutatud 5000
Vene sõjaväelast koos tankide, lahingumasinate ja suurtükkidega. Baas asub
Georgia lõunapiirist vaid ligi 50 kilomeetri kaugusel. Laiapõhjalise sõjalise
konflikti korral oleks Venemaa võinud igal ajal sealsed jõud käiku lasta ning
Armeenia valitsusel oleks olnud vähe võimalusi selle takistamiseks. Ja isegi
siis, kui Venemaa Armeenias paiknevaid vägesid ei kasutanud, pidi Georgia
kogu aeg arvestama sealtnulla võiva ohuga.

Iseenesest polnud Venemaa kohaloleku demonstreerimine Georgia põhja-
aladel midagi uut, sest Vene relvajõud olid rahuvalvajatena Lõuna-Osseetias
kohal olnud juba 1992. aastast ja Abhaasias 1994. aastast. Samas on palju
tõendeid selle kohta, et alates 2008. aasta aprillist kasvas Venemaa üksuste
arv ning nende tegevus muutus järjest agressiivsemaks. Rikkudes SRÜ
rahuvalveoperatsioone puudutavaid kokkuleppeid, alustas Moskva aprillis
2008 rahuvalvejõudude tugevdamise sildi all täiendavate üksuste saatmist
Abhaasiasse. Nii oli Vene sõjaline kontingent Abhaasias 2008. aasta suvel
suhteliselt soliidne. Kuigi mais deklareeris Moskva Abhaasias asuvate Vene
üksuste suuruseks 2542 sõdurit, oli seal erinevatel hinnangutel augustiks
kohal kuni 4000 Vene sõjaväelast. Lisaks kolmele motolaskurpataljonile oli
Abhaasiasse paigutatud üks ründedessantdiviisi pataljoni taktikaline grupp
ning ründe- ja hävituslennukid.

Lõuna-Osseetias asunud Vene rahuvalvejõudude 600 mehest moodus-
tas põhiosa üks 19. motolaskurdiviisi pataljon, mida oli tugevdatud ligi 100
võitlejaga Tšetšeenia pataljonist Vostok. Huvitav on seegi, et Vostok pol-
nud tavapärase Vene relvajõudude üksus, vaid meenutas pigem 2014. aasta
Ukraina kampaania rohelist mehikesi, kes olid küll justkui regulaarväelased,
aga nende staatus jäi siiski mõnevõrra ebamääraseks. Vostok on nimelt Vene

sõjaväeluure moodustatud üksus, mille enamik tšetšeenidest võitlejaid sõdis esimeses Tšetšeenia sõjas Vene vägede vastu. Vostoki ei allutatud Tšetšeenia juhtkonnale ning ta oli formaalselt 42. kaardiväe motolaskurdiviisi allüksus. 2008. aasta kevadel puhkes Tšetšeenias klannivõitlus ning pataljoni ülema klann vastandus Kadõrovi omale. Konflikti kisti ka Vostoki võitlejad. Paljud deserteerusid, paljud kuulutati kurjategijateks. Seetõttu oli üksus 2008. aasta augustiks madalseisus ja Vene väejuhatas arutas selle degradeerimist tavaliseks motolaskurrooduks. Kadõrovi survele likvideeriti üksus pärast Vene-Georgia sõda.

Lisaks Vene motolaskurpataljonile ja tšetšeenide pataljoni Vostok roodule oli Venemaa Lõuna-Osseetiasse saatnud Spetsnazi 10. brigaadi võitlejad, keda oli hinnanguliselt 70.¹⁵ Nende tegevusest irregulaarses sõjapidamises ning sellele järgnenud relvakonfliktis pole peaaegu mitte midagi teada. Kokku oli Lõuna-Osseetias 2008. aasta augusti alguses seega „rahu valvamas“ rohkem kui 600 hästi relvastatud ning lahingumasinatega toetatud Vene professionaalset sõjaväelast.

Baasidesse ja kontrolljoonele paigutatud rahuvalvejõududega käis aegajalt kaasas otsene jõudemonstratsioon: Georgia droone tulistati alla ning Vene lennukid tungisid Georgia õhuruumi, et „tulipäid maha jahutada“, nagu Vene välisministeeriumi esindajad seda avalikkusele ja Georgiale selgitasid.¹⁶

Teine sõjajõu kasutamise etapp algas mais-juunis 2008, kui survet avaldati õppuste kaudu. Kaukaasia piirkonnas korraldati juunist augustini terve rida õppusi, mis kasvasid seal pinget ja ohtu. Musta mere laevastik viis aprillis ja mais läbi kaheksa õppust, mille käigus pöörati erilist tähelepanu meredessantide harjutamisele. Mais kutsuti kordusõppusele endised sõjaväekopterite piloodid, kellel oli mägedes lendamise kogemus. Juuni esimesel poolel peeti äsja formeeritud 34. mägilaskurbrigaadi kümnapäevane õppus, et praktiseerida lahingutegevust alalisest paiknemiskohast kaugel asuval tundmatul maastikul.¹⁷

Suurimaks õppuseks Georgia piiri läheduses oli 2008. aastal muidugi Kavkaz. See algas 6. juulil ning sellel osales erinevatel hinnangutel 8000–10 000 sõjaväelast ning 700 ühikut soomustehnikat Põhja-Kaukaasia sõjaväeringkonnast ja õhudedessantvägedest. Kaasatud olid ka FSB-lased. Õppuse

¹⁵ Sosnowski 2012, p. 31.

¹⁶ **Russia Confirms Its Aircraft Intruded into Georgia.** – Civil Georgia, 10.07.2008. <<https://old.civil.ge/eng/article.php?id=18748>>.

¹⁷ Laaneots 2014, lk 28.

eesmärk oli harjutada nn rahule sundimise operatsioone. On selge, et sellises mahus ja sellise suunitlusega õppused ei saanud jätta Georgiat ükskõikseks. Oli tekitatud olukord, mida Gerassimov kirjeldab viis aastat hiljem oma doktriinis: selle asemel, et minna sõtta määratud ajahetkel, sunniti Georgiat olema pidevas sõjaseisundis.

Kuid juba Kavkazi ajal tehti ettevalmistusi järgmiseks etapiks. Teisel õppuse päeval alustasid Vene rahuvalvepataljonid Abhaasias ja Lõuna-Osseetias oma kaitserajatiste hoogsat tugevdamist. Samal ajal toodi Abhaasiasse veel Vene õhutõrje raketikomplekse ja hulganisti raskerelvastust. Vene lennuvägi asus Georgia õhuruumi süstemaatiliselt rikkuma, millest oli juba juttu. Kui Kavkaz lõppes 2. augustil, ei pöördunud enamik õppusel osalenud üksusi kodubaasi tagasi, vaid jäi paigale. Näib, et selleks ajaks oli Vene pool üsna kindel, et Georgia ja Venemaa vahel tekib relvakonflikt.

Kolmas etapp ongi sõjaline konflikt. Hübriidsõjas on alati võimalik, et konflikt läheb üle täiemahuliseks sõjaliseks operatsiooniks. Hiljem pidi Venemaa Ukraina konflikti ajal mitu korda appi minema ka Donetski ja Luganski separatistidele. Vahe on vaid selles, et piir Ukrainaga oli Venemaal suure ulatuses avatud, aga Lõuna-Osseetiasse sai vägesid viia ainult Roki tunneli kaudu, mistõttu seda ei olnud võimalik teha varjatult.

Roki tunnel mängis konventsionaalses konfliktis kõige tähtsamat rolli. Vene pool oli toonud Lõuna-Osseetiasse küll lisavägesid, kuid ei saanud sinna eelpaigutada suuri jõude. Seega ei tohtinud Vene väed Roki tunnelit läbida enne, kui Georgia pool oli alustanud Tshinvalis sõjategevust. Tunnel tegi Vene vägede ülesande raskeks: pressida sealt mõne tunniga läbi tuhandeid sõdureid ja sõjatehnikat pole üldse lihtne. Ilmselt ootasid Vene väed liikumiseks märguannet mitte ainult tunneli Põhja-Osseetia otsas, vaid ka tunneli sees. Igal juhul on sotsiaalmeedias mainitud vähemalt kahte Vene sõdurit, kes surid tunnelis avarii tagajärjel või vingumürgitusse. Vene vägede tegutsemises jääb ikkagi palju arusaamatuks, sealhulgas see, miks läksid üksused tunnelist läbi vales järjestuses, nii et suurtükivägi ja soomustehnika ei jõudnud Lõuna-Osseetiasse kergete üksuste ees, vaid nende järel. Tahtmatult jääb mulje, et üksused aeti tunnelisse kiiruga ja juhuslikus järjekorras. See paneb omakorda küsima, kas Vene pool ikkagi ei teadnud, et Georgia alustab õöl vastu 8. augustit Lõuna-Osseetias sõjalist operatsiooni. Võib väita, et nii tehti sellise mulje jätmiseks, et Vene rahuvalvajaid „päästma“ tõtanud sihtüksus oli kiiruga kokku pandud, kuid selle kohta ei ole mingeid tõendeid. Fakt on aga see, et Vene pool kandis sõja esimesel päeval märkimisväärseid kaotusi, mis oli tingitud just valest lahingurivistusest.

Selle artikli eesmärk ei ole uuesti ümber jutustada augustisõjaks nimetatava relvakonflikti sisu. Seda on varem tehtud mitu korda ning sellele pole enam midagi uut lisada. See käsitlus keskendub Vene-Georgia konflikti tunnustele, mis osutavad sellele, et augustisõda oli osa hübriidsõjast. Täiemõõdulise konventsionaalse konflikti korral oleks Venemaa eesmärk olnud lüüa Georgia relvajõude ja riiki okupeerida või vähemalt vahetada välja valitsus. Ometi Venemaa ei teinud seda. On tõsi, et sõjalisest jõust, millega Georgiasse tungiti, poleks piisanud okupatsiooniks ega isegi Thbilisi-suguse linna enda käes hoidmiseks. Sellest oli juttu juba varem. Järelkult polnud sõjalise operatsiooni eesmärk Georgia vallutada. Venemaa ise on öelnud, et kaitses Lõuna-Osseetias paiknevaid Vene vägesid ja sealseid elanikke, mis justkui tähendaks, et tegu oli päästeoperatsiooniga. Aga miks oli sel juhul vaja ületada kontrolljoon, tungida mitmekümne kilomeetri sügavusele Georgia territooriumile ning hõivata Gori linn? Miks oli vaja avada Abhaasias teine rinne ning tungida Georgia sisemusse kuni Phothi linnani? Miks oli vaja pommitada Georgiat läbivat naftajuhet? Võib ju öelda, et Vene pool tegi kõik selleks, et nõrgestada Georgia vastupanuvõimet. Kui aga vaadata kuupäevi, ei pea isegi see väide paika. 10. augustil kella 14-ks oli Georgia kõik oma väed Lõuna-Osseetiast välja viinud ning 12. augustiks oli Georgia üldse lõpetanud sõjategevuse ja jätnud maha Gori. Venelased tungisid Abhaasiast Georgiasse 10. augustil, naftajuhet pommitati 12. augustil, Gori vallutati 13. augustil ning 15. augustiks oli venelaste käes peale Phothi ja Gori suurematest linnadest veel Hašuri ja Khuthaisi. Thbilisist oldi vaid 55 kilomeetri kaugusel. Mis oli kõige selle mõte? Ainus loogiline seletus on see, et Venemaa kindlustas endale võimalikult tugeva positsiooni läbirääkimiste alustamiseks. Seega oli kogu sõjalise operatsiooni siht jätkata konflikti diplomaatiliste läbirääkimistega sellistes tingimustes, kus Georgia oli kaotanud sõja, prestiiži, hulga tehnikat, väeosad ning osa territooriumist, mida Venemaa ei kavatsenudki endale jätta. Nii oli Georgia väga halvas olukorras ning pidi sõjalise konflikti lõpetama iga hinna eest. Konflikt pöörati tagasi diplomaatia valda.

8. Kokkuvõtteks

Loomulikult juhtus 2008. aasta kevadel ja suvel veel palju sündmusi, millest selles kirjutises ei olnud juttu ja mis viitavad tunduvalt laiapõhjalisemale invasioonile Georgia vastu, kui seda oli viiel augustipäeval korraldatud sõjaline operatsioon. Käsitlemata jäi kübersõja valdkond ja luureoperatsioonid, aga ka elanike ning kõrgema poliitilise ja sõjalise juhtkonna vahetu

psühholoogiline mõjutamine. See ei saa ju olla juhuslik, et varasem Georgia sõjaväe juhtkond oli 2008. aasta augustiks enamjaolt asendatud väheste kogemustega, aga poliitiliselt sobilike ülematega, kes ei olnud lahingupidamises pädevad. Vene luure-, info- ja psühholoogiliste operatsioonide kohta on piisavalt palju tõendeid, kuid me ei tea nende täielikku ulatust ja dünaamikat. Samuti on raske hoomata nende rolli ning tagajärgi kogu hübriidoperatsioonis.

Siiski saab ühte asja väita päris kindlalt. Kui 2008. aasta sõjaline konflikt Venemaa ja Georgia vahel jättis kitsamas mõttes alles palju küsitavusi (kes alustas konflikti, milleks oli seda vaja, miks jäi sõjaline operatsioon poolikuks, miks sõditi just Lõuna-Osseetias, miks oli vaja avada teine rinne Abhaasia suunalt jne), siis laiemas hübriidsõja võtmes on need seletatavad. Paljud märgid näitavad, et 2008. aasta konflikt oli Venemaa hübriidsõda Georgia vastu, mille aktiivne periood algas pärast NATO tippkohtumist Bukarestis 2008. aasta aprillis. Põhiliseks hübriidsõja võitlustandriks kujunesid separatistlikud Abhaasia ja Lõuna-Osseetia ning lõppkokkuvõttes kulmineerus konflikt sõjalise operatsiooniga just viimases piirkonnas. Selles avalduvadki 2008. aasta Georgia ja 2014. aasta Ukraina sündmuste sarnasused, mis on omased Venemaa hübriidsõja mudelile: kohalike elanike vastupanu õhutamine külmutatud konflikti piirkonnas, välisvõitlejate osalemine irregulaarses konfliktis, Vene relvajõudude kasutamine piiridel survevahendina (ja hiljem vajaduse korral konflikti sekkumiseks) ning pidev oma kohaloleku eitamine, mida tehti Georgias 8. augustini 2008 ja mida tehakse Ukrainas tänaseni.

Kuna hübriidsõja puhul on keeruline ära arvata tegelikke eesmärke ja mahtu, on raske hinnata ka saavutatud edu, eriti kuna paljud tagajärjed pole suure tõenäosusega tänasekski veel avaldunud. Nii mõnegi analüütiku hinnangul Venemaa hübriidsõda Georgia vastu jätkub, kuigi väiksema intensiivsusega ja võib-olla väiksemas mahus kui 2008. aastal. Toonase tegevusega võitis Venemaa aega, et Georgiast ei saaks NATO liige. Georgia presidendi Saakašvili lubadus olla 2009. aastal NATO täisliige pole ka praeguseks – kümme aastat hiljem – täitunud. 2008. aastal jäi Georgias püsima keeruline olukord, mis on mõneti aidanud Venemaal kindlustada oma positsioone. Georgias on välja kujunenud arvestatav venemeelne opositsioon, mis võib jõudu kogudes ühel hetkel valimised võita. Lisaks on separatistlikele aladele rajatud Vene sõjaväebaasid ning nende alade saatuse küsimus on tervikuna lahtine. Georgia on omamoodi patiseisus: ilma territoriaalprobleeme lahendamata on raske saada NATO liikmeks, kuid lahendus

sõltub jällegi Venemaast, kes aga ei taha Georgia ühinemisest NATOga mitte midagi kuulda.

Kui võrrelda hübriidsõda Georgias ja Ukrainas, võib täheldada mõningaid muutusi ja probleemseid kohti. Kui Georgias oli hübriidsõja oluline komponent Venemaa relvajõudude otsene sekkumine, mida ei olnud augustisõja puhul võimalik eitada, siis Ukrainas on konflikt tänaseni kulgenud sedasi, et Venemaa on jäänud eitama oma otsest sõjalist kohalolekut. Erinevalt osseetide päästmisest massilisest genotsiidist relvajõudude abil on Ukrainas räägitud vaid humanitaarabist. Kõik pooled teavad küll, et Vene sõjaväelased viibivad konflikti piirkonnas, aga tõe tunnistamisest on suudetud hoiduda. Samas ei tööta ainult irregulaarvõitlejate kasutamise mudel veel piisavalt hästi ka Ukrainas ning Venemaa on pidanud vähemalt kahel korral vahetult sekkuma oma tavavägedega, sest muidu oleksid separatistid Ukraina vägedelt hävitavalt lüüa saanud. Näib, et olukord, kus hübriidsõda ei too kiiret ja oodatud võitu, kuid otseselt sõjaliselt sekkuda ka ei saa, ei rahulda paljusid kõrgeid Vene ohvitseri. Sõjalise võime kasvamine võib viia Venemaa tagasi varasemate doktriinide juurde, mille järgi jääb hübriidsõjale vaid toetav roll ning konventsionaalne sõjaline jõud ja moodsad relvasüsteemid tõusevad jälle peamise mõjurina esikohale.

Hübriidsõja probleem seisneb asjaolus, et seda saab tõhusalt pidada külmutatud konfliktidega koormatud endistes liiduvabariikides, kus elatus-tase on madal ning potentsiaalne irregulaarne kontingent juba olemas. Kui aga Venemaa majandus jääb naabrite omale alla ning lähivälismaa elatus-tase on Venemaa omast kõrgem, selline mudel ei toimi, kuna potentsiaalsel irregulaarsel kontingendil kaob huvi Venemaad toetada. Seda puudust püütakse leevendada massiliste infooperatsioonidega, et igal võimalusel näidata Venemaad võimsa ja rikkana ning vastandada rünnatava riigi vähemusrahvusi põliselanikele. Üldjoontes mudel küll töötab, aga on ka tagasilööke, sest Venemaal elavate venelaste jaoks ei ole teiste riikide venekeelsed elanikud enam päriselt omad. Niisamuti ei saa enam usaldada võimalikke irregulaarseid rühmitusi, mis tingib vajaduse importida konflikti piirkonda üha rohkem „vabatahtlikke“ Venemaalt. Tihti ei meeldi see aga kohalikele separatistidele, kes saavad ühtäkki aru, et neid kasutatakse vaid etturitena poliitilises mängus, ning siis puhkeb konflikt juba mässuliste endi vahel.

Kõik see paneb arvama, et kuigi hübriidsõda jääb Venemaa sõjalises doktriinis püsima, ei täitu Gerassimovi unistus sõja kandumisest kübervaldkonda ja inimeste teadvusse veel niipea. Ka edaspidi on relvajõudude otsene kasutamine konflikti otsustavas faasis Venemaa sõjalise doktriini põhifookuses.

Kirjandus

- Blank, Stephen J.** (ed.) 2011. Russian Military Politics and Russia's 2010 Defense Doctrine. SSI Monograph.
<https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20110300_haas_doctrine.pdf>.
- Guseinova, Esmira** 2012. The Russia's Interest Behind the Involvement in Georgia – South-Ossetian Conflict. Budapest: Central European University.
<http://www.etd.ceu.hu/2012/guseinova_esmira.pdf>.
- Hoffman, Frank** 2007. Conflict of the 21th Century: The Rise of Hybrid Wars. Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies.
- Laaneots, Ants** 2014. Vene-Gruusia 2008. aasta sõda – põhjused ja tagajärjed. – ENDC Occasional Papers, kd 1.
<https://www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2014/09/KVUOA_Juhupaberid_1_Gruusia.pdf>.
- Russia Confirms Its Aircraft Intruded into Georgia.** – Civil Georgia, 10.07.2008.
<<https://old.civil.ge/eng/article.php?id=18748>>.
- Sosnowski, Alexander** 2012. The Georgia-Syndrome. Non-fiction. Rottenburg: Mauer Verlag.
- Study on NATO Enlargement.**
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm>.
- Герасимов, В. В.** 2013. Ценность науки в предвидении. – Военно-промышленный курьер, № 8 (476).
- Джадан, Игорь** 2008. Пятидневная война. Россия принуждает к миру. Москва: «Европа».
- Москва не допустит вступления Украины и Грузии в НАТО.** – РИА «Новости», 08.04.2008.
- Фельгенгауэр: В Москве приняли политическое решение начать войну с Грузией.** – Грузия Online.
<<http://www.apsny.ge/interview/1214072414.php>>.

Kolonel **RIHO ÜHTEGI**, MA

Eesti Kaitseväe erioperatsioonide väejuhatuse ülem